

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.27:338.24

Батракова Тетяна Іванівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізький національний університет*

Батракова Татьяна Ивановна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования
Запорожский национальный университет*

Batrakova Tetiana

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Zaporizhzhia National University
ORCID: 0000-0002-5710-9416*

Чеховська Валерія Сергіївна

*студентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Запорізького національного університету*

Чеховская Валерия Сергеевна

*студентка кафедры финансов, банковского дела и страхования
Запорожского национального университета*

Chekhovska Valeriia

*Student of the Department of Finance, Banking and Insurance of the
Zaporizhzhia National University
ORCID: 0000-0003-2874-0572*

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ «ДОСТУПНІ КРЕДИТИ 5-7-9%»

АНАЛИЗ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРОГРАММЫ «ДОСТУПНЫЕ КРЕДИТЫ 5-7-9%»

ANALYSIS OF THE STATE PROGRAM «AVAILABLE LOANS 5-7-9%»

Анотація. В умовах пандемії через карантинні обмеження багато підприємств зазнає збитків. Для держави постало питання підтримки представників малого та середнього бізнесу. Саме тому уряд України запровадив програму «Доступні кредити 5-7-9%», яка стала в нагоді багатьом підприємцям та користується попитом й надалі. Проаналізовано результати впровадження державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» та встановлено, що постійні зміни у програмі мають як позитивний, так і негативний характер. Для того, щоб охопити більшу кількість підприємців, які можуть скористатися державною програмою, уряд постійно оновлює умови надання дешевих кредитів. У статті зазначені умови, суть та тенденції щодо кредитування підприємств за пільговою програмою.

Виявлено першочергові фактори, що впливають на позитивне рішення банку при наданні кредиту. У статті наведені статистичні дані найактивніших банків за кількістю укладених кредитних договорів та у розрізі цілей кредитування. У роботі представлені причини надання більшої частини кредитів сільськогосподарським підприємствам. Зазначено, чому влада переглянула умови кредитування та відмовилася від рефінансування кредитів під 0%.

Виявлено, що пандемія має не тільки негативні наслідки, а й є можливістю для розвитку та розширення бізнесу. Завдяки державній програмі підтримки стартапів можна започаткувати власну справу, саме це передбачала програма до введення карантину. Програма «Доступні кредити 5-7-9%» є актуальною для людей, які втратили свої робочі місця за останній рік, тому в них з'явився стимул до відкриття бізнесу.

Проаналізувавши недоліки державної програми, можна сказати, що вони обумовлені потребою банків захистити себе від неплатоспроможності підприємств, яких вони кредитують.

Ключові слова: державна підтримка, дешеві кредити, кредитування, мікро та малий бізнес.

Аннотація. *В условиях пандемии через карантин многие предприятия несут убытки. Для государства встал вопрос поддержки представителей малого и среднего бизнеса. Именно поэтому правительство Украины ввело программу «Доступные кредиты 5-7-9%», которая пригодилась многим предпринимателям и пользуется спросом до сих пор. Проанализированы результаты внедрения государственной программы «Доступные кредиты 5-7-9%» и установлено, что постоянные изменения в программе имеют как положительный, так и отрицательный характер. Для того, чтобы охватить большее количество предпринимателей, которые могут воспользоваться государственной программой, правительство постоянно обновляет условия предоставления дешевых кредитов. В статье указаны условия, суть и тенденции кредитования предприятий по льготной программе.*

Выявлено первоочередные факторы, влияющие на положительное решение банка при предоставлении кредита. В статье приведены статистические данные активных банков по количеству заключенных кредитных договоров и в разрезе целей кредитования. В работе представлены причины предоставления большей части кредитов сельскохозяйственным предприятиям. Отмечено, почему власти пересмотрели условия кредитования и отказалась от рефинансирования кредитов под 0%.

Выявлено, что пандемия имеет не только негативные последствия, но и является возможностью для развития и расширения бизнеса.

Благодаря государственной программе поддержки стартапов можно начать собственное дело, именно это предусматривала программа до введения карантина. Программа «Доступные кредиты 5-7-9%» актуальна для людей, которые потеряли свои рабочие места за последний год, поэтому у них появился стимул к открытию бизнеса.

Проанализировав недостатки государственной программы, можно сказать, что они обусловлены необходимостью банков защитить себя от неплатежеспособности предприятий, которых они кредитуют.

Ключевые слова: *государственная поддержка, дешевые кредиты, кредитование, микро и малый бизнес.*

Summary. *In a pandemic due to quarantine restrictions, many businesses suffer losses. For the state, there was a question of support of representatives of a small and average business. That is why the Government of Ukraine has introduced the program "Affordable Loans 5-7-9%", which has been useful to many entrepreneurs and is in demand in the future. The results of the implementation of the state program "Affordable Loans 5-7-9%" are analyzed and it is established that the constant changes in the program are both positive and negative. To reach more entrepreneurs who can take advantage of the state program, the government is constantly updating the terms of cheap loans. The article states the conditions, essence, and trends in lending to enterprises under the preferential program.*

The primary factors influencing the positive decision of the bank when granting a loan have been identified. The article presents statistical data of the most active banks by the number of concluded loan agreements and in terms of lending objectives. The paper presents the reasons for granting most of the loans to agricultural enterprises. It is stated why the authorities revised the terms of lending and refused to refinance loans at 0%.

It was found that the pandemic has not only negative consequences but also an opportunity for business development and expansion. Thanks to the state program to support startups, you can start your own business, this is what the program provided for the introduction of quarantine. The Affordable Loans 5-7-9% program is relevant for people who have lost their jobs in the last year, so they have an incentive to start a business.

Analyzing the shortcomings of the state program, we can say that they are due to the need of banks to protect themselves from the insolvency of the enterprises they lend.

***Key words:** state support, cheap loans, crediting, micro and small business.*

Постановка проблеми. У період пандемії підприємства вимушені були призупиняти свою діяльність, внаслідок чого зазнавали збитків. Це призвело до погіршення економічного стану країни в цілому. Щоб підтримати мікро, малий та середній бізнеси була запроваджена державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка має сприяти розвитку бізнесів та підтримати їх у період кризи. Ця програма викликала багато обговорень та неоднозначних думок. У зв'язку з постійною зміною вимог щодо кредитування багато підприємців зіткнулися зі складнощами та відмовами у наданні кредитів. Саме тому актуальність дослідження полягає у вивченні та аналізі державної програми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджують та відслідковують результати державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» багато науковців, журналістів, провідних фахівців таких як: Еро О, Железняк Я., Йовдій Д. Солонина Є., Співак Р. Вони досліджують питання щодо проблем кредитування за пільговою програмою та аналізують її діяльність в цілому.

Метою статті є дослідження ефективності державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», виявлення існуючих проблем та пропозицій щодо їх вирішення.

Основні результати дослідження. У реаліях сьогодення внаслідок пандемії постраждали всі: починаючи від окремої людини та малого бізнесу та закінчуючи економікою країни та світу в цілому. Призупинення діяльності чималої кількості підприємств спричинило значні втрати для економіки країни, але підприємства змогли пристосовуватись до змін, тому що в цей час використовували всі можливості для розвитку бізнесу та навіть розширення сфери діяльності.

Задля підтримки бізнесу в Україні, сприяння його розвитку, відновлення та покращення економіки було прийнято рішення запровадити державну програму «Доступні кредити 5-7-9%». Підприємці мали змогу отримати пільгові кредити починаючи 01 лютого 2020 р., після підписання Кабінетом Міністрів України Постанови «Про надання фінансової державної підтримки». Такий кредит може отримати фізична особа-підприємець або юридична особа, яка є резидентом України, має річний дохід не більше 20 млн євро (усі зазначені суми є еквівалентами і визначаються за офіційним валютним курсом на останній день останнього фінансового року), має прибуткову діяльність протягом 1 року, не має заборгованості перед бюджетом держави та не отримувала протягом останніх трьох років державної підтримки на суму більше 200 000 євро. Даний кредит передбачає безготівкові виплати і видається лише для розвитку підприємства, запобігання пандемії Covid-19 та подолання її наслідків, рефінансування непростроченого кредиту.

Якщо розглядати такий вид кредитування як розвиток підприємства, то кредитні кошти можуть надаватися на такі цілі, якщо вони безпосередньо пов'язані з господарською діяльністю підприємства: придбання та/або модернізацію основних засобів; придбання нежитлової

нерухомості; будівництво, реконструкцію, ремонт у приміщеннях (окрім офісних приміщень); придбання нематеріальних активів, які необхідні для реалізації інвестиційного проєкту; фінансування оборотного капіталу, у крайній необхідності, у розмірі не більше ніж 25 відсотків вартості проєкту, що фінансується за рахунок кредитних коштів.

Розмір відсоткової ставки залежить від того, наскільки давно був зареєстрований бізнес, а також від його річного доходу. Кредити можуть надаватись й під менші відсотки. Кошти на рефінансування вже існуючої заборгованості можна отримати під 0% при отриманні виручки до 10 млн євро. Такий кредит можна було отримати до 31 березня 2021 р. Через те, що завданням держави не є кредитування економіки, влада переглянула умови рефінансування, адже усі, кому це було потрібно, скористалися нагодою. Варто зазначити, що початковий варіант проєкту не передбачав надання кредитів на рефінансування та поповнення оборотних коштів. Початковими пріоритетними цілями програми були розвиток бізнесу та створення нових робочих місць [1].

Кредитування під 3% поширюється на діяльність, яка направлена на запобігання виникненню та поширенню COVID-19 (наприклад, виробництво лікарських засобів, медичних виробів, медичного обладнання тощо), за умови отримання річного доходу до 10 млн євро та з 01 квітня на рефінансування боргу. Підприємство з річним доходом до 50 млн грн має сплачувати за кредит 5% та зобов’язується протягом I кварталу прийняти на роботу мінімум двох працівників. Якщо підприємство має річний дохід до 50 млн грн, але не може гарантувати створення нових робочих місць, то воно отримує кредит під 7%, а підприємство з річним доходом від 50 млн грн – під 9%. У двох останніх випадках є можливість знизити ставку до 5% шляхом прийняття на роботу додаткових працівників. За кожне нове робоче місце ставка зменшується на 0,5 % річних. Такі кредити можна отримати на строк до 5 років. Щоб банки не зазнавали збитків, держава

буде компенсувати відсотки по виданим кредитам. Підприємство або група пов'язаних підприємств можуть отримувати кредит необмежену кількість разів, але їх сума загалом має не перевищувати 1,5 млн грн [2].

Станом на кінець березня 2021 р. вже видано 10 942 кредити на суму майже 27 млрд грн. Серед них 13,5 млрд грн на рефінансування, 4,8 млрд грн на капітальні інвестиції та 8,6 млрд грн на поповнення обігових коштів [3].

Отримати такий кредит можна лише у 27 банках-партнерах програми. При наданні кредиту банк звертає увагу на кредитну історію, наскільки прозорою є діяльність підприємства, на власника бізнесу, на галузь підприємства (її нинішній стан та можливий майбутній). Позитивне рішення щодо надання кредиту отримує 60% представників мікробізнесу та 90% – середнього і великого бізнесів [4].

Найбільший попит на доступні кредити відслідковується у сільському господарстві та складає 54% від усіх виданих кредитів, у сфері торгівлі та виробництва – 20%, промислової переробки – 15%. Найактивнішими регіонами є Київська, Львівська та Харківська області [3]. Це зумовлено тим, що держава має в пріоритеті кредитувати реальний сектор економіки: сільське господарство та виробництво, хоча не заперечує надання кредитів для бізнесу інших галузей. Але цей список розширюється, програму постійно оновлюють, щоб зробити її максимально привабливою та ефективною для підприємців. До того ж представники агробізнесу вже мають досвід роботи з іншими програмами державної підтримки, тому вивчення механізму дії програми не займало багато часу. Деякі підприємці пропонують поширити кредитування на сферу міжнародної торгівлі. Це пояснюється тим, що при експорті додатково з'являються значні витрати на організацію логістики, мито тощо. Державні гарантії дадуть змогу малому бізнесу вийти на нові ринки збуту, що в результаті підвищить загальний експорт країни [5].

Станом на кінець березня 2021р. найбільшу кількість укладених кредитних договорів має Приватбанк (3 378 шт.), Ощадбанк (1 466 шт.) та Райффайзен Банк Аваль (1 300 шт.). За сумою укладених кредитних договорів перше місце займає Райффайзен Банк Аваль (5 605 млн грн), ПУМБ (3 647 млн грн) та Приватбанк (2 479 млн грн).

За розподілом укладених договорів у розрізі цілей кредитування найбільше кредитів на рефінансування під 0% було видано Укргазбанком на суму 1 185 млн грн, інвестиційних кредитів 5-7-9% та антикризових кредитів по 3% – у Райффайзен Банк Аваль загальна вартість склала 1 857 млн грн та 3 503 млн грн відповідно [6].

Важливою перевагою державної програми є можливість отримати кредит для стартапу. Це можуть бути як вже діючий бізнес, який працює менше 1 року, так і майбутні підприємства, які мають якісний бізнес-план. Завищені, на перший погляд, вимоги для стартапів, можуть стати значною перевагою, адже якісно складений бізнес-план буде запорукою успіху. Завдяки програмі «Доступні кредити 5-7-9%» люди, які внаслідок карантину втратили роботу, мають можливість започаткувати власну справу. Власник або наймані працівники майбутнього бізнесу повинні мати досвід роботи у сфері, в якій планується відкриття стартапу.

Серед недоліків варто зазначити необхідність застави, першого внеску власним коштами (від 20/30%) та додаткові витрат на оцінку, страхування застави тощо. У мікро та малих підприємств може не бути достатньої застави на отримання кредиту, але в такому випадку держава виступає гарантом. За це додатково необхідно заплатити 0,5% річних від суми отриманого кредиту. Для діючого бізнесу сума покриття складає 50%, а для новоствореного – 80%.

На ранніх етапах програми виникали проблеми стосовно недостатньої обізнаності як представників банку, так і підприємців щодо умов дії державної програми. Банки охочіше кредитують діючі бізнеси,

аніж стартапи, що зумовлено бажанням зменшити кредитні ризики. Банки висувають високі вимоги до застави, вимагають надавати книгу обліку доходів і витрат, які вже є не обов'язковими. Також позичальники стикнулися з проблемою подання додаткових документів, які не передбачені програмою. Це зв'язано з тим, що з початку запровадження державної програми, умови змінювалися та вдосконалювалися і деякі підприємці відчули на собі такі зміни та витратили додатковий час на оформлення кредиту. Отримати антикризовий кредит (або кредит на поповнення обігових коштів) важче, ніж інвестиційний, хоча фінансова підтримка є більш доцільною, ніж нові основні засоби в умовах коронакризи. Для деяких видів бізнесу майже неможливо отримати дешеві кредити, наприклад для ресторанного, хоча ця галузь є однією з найбільш постраждалих від карантинних обмежень. Головною проблемою державної програми є бюрократія та надання кредитів певним підприємцям [7].

Висновки. На нашу думку, більшість негативних відгуків щодо дії програми були саме на ранніх етапах її запровадження, адже якщо аналізувати результати програми через рік після її запровадження, то видно, що вона користується значним попитом серед підприємців і стала підтримкою їх бізнесу під час пандемії.

Якщо казати за кредитування стартапів, то умови щодо наявності досвіду у сфері, де планується відкривати бізнес, та якісного бізнес-плану можна вважати певним стимулом, а не недоліком. Адже усі складові будуть вивчатися більш детально, що дає можливість зробити точніші розрахунки. Такі підвищені вимоги гарантують, що відкриття бізнесу буде вдалим та прибутковим, а банки тим самим зменшать для себе ризик неповернення кредиту.

Незважаючи на недопрацювання програми на етапі її запровадження, влада прислуховувалася до представників бізнесу та розширювала умови надання кредитів, щоб задовольнити якомога більше потреб підприємців,

щоб вести ефективну господарську діяльність в період пандемії. Попит на дешеві кредит постійно зростає, адже це дієвий інструмент допомоги бізнесу. Такою програмою держава стимулює відкриття нового бізнесу. Такі кредити можна буде отримувати до початку 2025 р. Максимально об'єктивну оцінку діяльності державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» можна буде дати лише після закінчення строку її дії та подальшого аналізу, тому дане питання залишається актуальним й надалі.

Література

1. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Інтерв'ю Міністра фінансів Сергія Марченка для "LIGA.net" (31.03.2021). URL: https://mof.gov.ua/uk/news/interviu_ministra_finansiv_sergii_marchenko_dlia_liganet_31032021-2803 (дата звернення: 01.04.2021).
2. Доступні кредити 5-7-9%. Державна програма. URL: <https://5-7-9.gov.ua/> (дата звернення: 30.03.2021).
3. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. За програмою 5-7-9 бізнесу вже видано кредитів на майже 27 млрд грн URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=dfa0da18-d551-4ddc-a57a-ac86bde15907&title=ZaProgramoiu5-7-9-BiznesuVzheVidanoKreditivNaMaizhe27-MlrdGrn> (дата звернення: 31.03.2021).
4. Сайт Українського кризового медіа-центру. Програма працює, але потребує вдосконалення: підсумки роботи «5-7-9». URL: <https://uacrisis.org/uk/programa-pratsyuje-ale-potrebuye-vdoskonalennya-pidsumky-roboty-5-7-9> (дата звернення: 30.03.2021).
5. Еро О. Своім не шкода: як працює програма «Доступні кредити 5–7–9%» для бізнесу. URL: <https://eba.com.ua/svoyim-ne-shkoda-yak->

pratsyuye-programa-dostupni-kredyty-5-7-9-dlya-biznesu/ (дата звернення: 01.04.2021).

6. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Підсумки тижня програми «Доступні кредити 5-7-9%»: 573 кредитних угод на 1,5 млрд грн URL: https://mof.gov.ua/uk/news/pidsumki_tizhnia_programi_dostupni_krediti_5-7-9_573_kreditnikh_ugod_na_15_mlrd_grn-2782 (дата звернення: 31.03.2021).
7. Солонина Є. Полювання на кредит 5–7–9%: чому з 700 тисяч малих і середніх підприємств України пільгові позики отримали тільки 2,5 тисячі. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/problemy-deshevux-kredytiv/30803915.html> (дата звернення: 31.03.2021).

References

1. Ministerstvo rozvytku ekonomiky torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. (2021). Interview of the minister of finance serhiy marchenko for LIGA.Net [Interview of the Minister of Finance Serhiy Marchenko for "LIGA.net"]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/interviu_ministra_finansiv_sergiia_marchenko_dlia_liganet_31032021-2803
2. Dostupni kredyty 5-7-9%. Derzhavna prohrama. [Available loans 5-7-9 %. State programs]. Available at: <https://5-7-9.gov.ua/>
3. Ministerstvo rozvytku ekonomiky torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. (2021). Za prohramoiu 5-7-9 biznesu vzhe vydano kredytiv na maizhe 27 mlrd hrn [Under the 5-7-9 business program, loans worth almost UAH 27 billion have already been issued] Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=dfa0da18-d551-4ddc-a57a-ac86bde15907&title=ZaProgramoiu5-7-9-BiznesuVzheVidanoKreditivNaMaizhe27-MlrdGrn>

4. Sait ukrainskoho kryzovoho media-tsentru. (2020). Prohrama pratsiuiie ale potrebuie vdoskonalennia: pidsumky roboty «5-7-9%» [The program works, but needs improvement: results of work "5-7-9%"]. Available at: <https://uacrisis.org/uk/programa-pratsyuye-ale-potrebuye-vdoskonalennya-pidsumky-roboty-5-7-9>
5. Ero O. (2020). Svoim ne shkoda: yak pratsiuiie prohrama «dostupni kredyty 5-7-9%» dlia biznesu [It's not a pity for you: how the program "Affordable loans 5-7-9%" works for business] Available at: <https://eba.com.ua/svoyim-ne-shkoda-yak-pratsyuye-programa-dostupni-kredyty-5-7-9-dlya-biznesu/>
6. Ministerstvo rozvytku ekonomiky torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy. (2021). Pidsumky tyzhnia prohramy «dostupni kredyty 5-7-9%» 573 kredytnykh ugod na 15 mlrd hrn [Results of the week of the program "Available loans 5-7-9%": 573 loan agreements for UAH 1.5 billion]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/pidsumki_tizhnia_programi_dostupni_krediti_5-7-9_573_kreditnikh_ugod_na_15_mlrd_grn-2782
7. Solonyna Ye. (2020). Poliuvannia na kredyt 5-7-9% chomu z 700 tysiach malykh i serednikh pidpriemstv Ukrainy pilhovi pozyky otrymaly tilky 25 tysiachi [Hunting for credit 5-7-9%: why out of 700 thousand small and medium enterprises of Ukraine only 2.5 thousand received soft loans]. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/problemy-deshevyx-kredytiv/30803915.html>